

הרב משה שטרנבוך

הסכים לתרום מה עצם אם רשאי לחזור בו

נשאלתי על עובדא שאירע בחולה שהיה זקוק לתרומת "מוח עצם", ומצאו בחורה עם אותו סוג דם שהסכימה לתרום מהמח עצם שלה.

והנה בכדי שיועיל לחולה תרומת המוח עצם שמשתילים בו, צריך קודם לדכא המוח עצם של החולה עצמו שלא יפעל פעולתו ואח"כ משתילים בו מוח עצם חדש שפועל הפעולה הרצויה בגוף האדם, (ואחר שדכאו המוח עצם שלו אם לא ישתילו בו מוח עצם חדש, הרי מכיון שאין לו מוח עצם כלל, ימות החולה לאחר זמן קצר). ולכן אחר שהסכימה הבחורה לתרום דכאו המוח עצם של החולה, ואח"כ הלכו להוציא להבחורה המוח עצם שלה והזריקו לה זריקה והרגישה לא טוב ולכן הורו לה אביה ואמה שתחזור בה מהסכמתה לתרום וכן עשתה, ומת החולה אחר זמן קצר. ונשאלתי אם הבחורה היתה רשאית לחזור בה מהסכמתה לתרום.

ולענ"ד נראה דאף אם אין אדם חייב לתרום מהמוח עצם שלו כדי להציל חברו, (וכמו שאינו מחויב ליתן אחד מאבריו כדי להציל חברו וכמ"ש בפ"ת סי' קנ"ז ס"ק ט"ו). מ"מ פשוט דבנדו"ד אסורה לחזור בה, דכיון שדכאו המוח עצם של החולה עצמו על פיה (שהודיעו לה שעל סמך שהיא תתרום מוח עצם מדכאין קודם המוח עצם של החולה והסכימה וע"ס כן דכאו המוח עצם של החולה), אם חוזרת בה ולא תתרום המוח עצם, נמצא שגרמה למיתת החולה ועוברת באיסור רציחה ולכן אסורה לחזור וכופין אותה לתרום. (ובחידושי הגר"ח ריש הלכות יסוה"ת דעתו שאפי' כשיעבור איסור רציחה בשו"ת [וכנדו"ד] ג"כ הדין הוא דיהרג ולא לעבור). וכמובן שכ"ז אם לדעת הרופאים אין לה סכנת נפשות אם תתרום.

ומה שהבחורה טענה שצריכה לחזור בה כיון שאביה ואמה ציוו עליה כך, הנה מפורש ברמב"ן וברשב"א (יבמות ו. בד"ה שכן הכשר מצוה) שאין חיוב מצות כיבוד או"א רק בדבר שיש לאב הנאה כמאכילו ומשקהו וכיו"ב, אבל כשמצוה לעשות דבר שאין לו בה הנאה אין הבן חייב לשמוע לו.

וכן משמע בתוס' שם בשם ר"י, ומפורש כן במהרי"ק שאם האב מוחה בבנו לישא איזו אשה שיחפוץ בה א"צ לשמוע אל האב. והיינו טעמא שאין לו לאב הנאה, וברמ"א ס"ס ר"מ פסק כדברי מהרי"ק. (עיי' מה שביארנו בזה בשו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' רע"ה) ולכן שלא לתרום מוח עצם שאין לאב הנאה מכך אין חיוב לשמוע לו.

וכ"ש בנדו"ד שא"צ לשמוע בקולם, כיון שאם תחזור בה תעבור באיסור רציחה ולא הותר לעבור איסור משום מצות כיבוד או"א וכדאיתא בכמה מקומות בש"ס.

ובעיקר הדין אם חייב אדם לתרום "מוח עצם" כדי להציל חיי חבירו, נלע"ד דאף שלדברי הרופאים אין שום סכנה לתורם גם לעתיד ולדבריהם מתרבה המוח שנשארו בדמו של התורם ואחר כשלושה חודשים יהיה המוח הדם של התורם כפי שהיה מקודם שתורם, מ"מ כיון שאצלנו עדיין לא הוכח שאין יוצא מכך שום סכנה בעתיד, א"א לחייב לתרום מוח עצם. אמנם אף אם אינה חובה, ברור דמצוה גדולה וחסד היא להציל נפש מישראל.

אבל בתרומת דם כיון שחזור מיד לאיתנו חייב לתרום כדי להציל חיי חבירו.

מקור: **אסיא צא-צב** עמ' 5-10 (2014).

* * *

הרב יעקב פישר

הפרת התחייבות לתרום מח עצם¹

במה שמתואר לעיל עמ' 53-55 בענין לחזור בו מההבטחה לתרום מח עצם לחולה כשע"פ הבטחתו עשו טיפולים שהביאוהו לחולה למצב יותר מסוכן בהסתמך על התרומה וההשתלה. נראה שההלכה בזה היא:

1. בעוד שהחולה חי ויש תועלת בתרומה, ואין סיכון כ"כ לתורם [ע"פ מה שיקבעו בית דין ע"פ נתונים רפואיים], אפשר שיש לדמות זה לדין פועלים שחזרו בהן מהבטחתם, שבדבר האבד אם אין עצה אחרת מותר אפי' להטעות אותם כדי שיקיימו הבטחתם [ב"מ עה: עו., ש"ע חו"מ סי' של"ג ס"ה]. רצ"ע.

2. אם ע"י ההמנעות שלא כדין מהתרומה מת החולה (כמו כמתואר במאמר שם) – נראה שיש בזה דין גרמא ברציחה, שפטור בדיני אדם ומ"מ חייב בדיני שמים, עיין מסכת ב"ק (נה: נו.) וסנהדרין (עו: עז.). ועי' באו"ח סי' תר"ג בשע"ת ובמ"ב סק"ד קצת דרכי כפרה על מעשים דומים לזה ואפילו יותר קלים ממנו.

מקור: **אסיא צא-צב** עמ' 202 (2014).

-- העורך.

1. ראה לעיל עמ' 88-93.

עוד על הפרת התחייבות לתרום מח עצם¹

לכבוד העורך,

זה מקרה מזעזע כל לב.

נראה שיש לדון בנושא משני אספקטים נוספים:

1. האם אין כאן דין כפיה כמו למינקת בנה שהרי חובת ההנקה נגזרת מכך שהאם ילדה את בנה? שהרי אשה אחרת לא כופים (ואולי בסכנת חיים כן יכפו?) כמו במקרה שלנו שבגלל התורמת (=יולדת) החל טיפול בלתי הפיך של נטרול המערכת החיסונית (=לידה) ולכן חובה על התורמת להשלים את אשר החלה (=הנקה).

2. מדין רודף

מה לי רודף אחרי חברו להורגו ומה לי מתרחק מחברו להורגו?

במקרה הזה, זה לא רודף שיושב ואינו עושה. זה רודף שהכניס את חברו למלכודת מוות (ממש כובש את ראשו במים).

אם רודף רגיל מתחייב בנפשו וניתן להצילו באחד מאבריו במקרה שלנו כפיה לדבר קטן, לפחות לפי התיאור במאמר, בודאי שחייבים לכפות מעיקר דין של הצלה.

אני חושב שמקרה זה יותר גרוע מדין רודף שהרי ברודף אנחנו לא יודעים מה טיבו של הרודף (אין זמן לברר!) יתכן והרודף הוא בכלל גואל הדם והנרדף הוא הרוצח ובכל זאת קבעה התורה דין מהותי ובסיסי שהרודף נהרג כברירת מחדל להצלת נרדף.

שאלה נוספת שיכולה להבהיר את המצב ההלכתי זאת השאלה מה דינם של הרופאים שנטרלו את מערכת החיסון "וגרמו" למות הנתרמת?

הרי לא יעלה על הדעת להאשימם בהריגה משום שאין שליח לדבר עבירה!! לכן חובה לומר שבמקרה זה יש שליח לדבר עבירה והתורמת היא הרוצחת וכמובן שחל עליה יותר מדין רודף ואפשר לכפות עליה את התרומה.

יקותיאל רוזנפלד

מקור: אסיא צא-צב עמ' 205-206 (2014).